

Tarakanov, K. V.: Informatika. Moskva: Kniga, 1986. — 303 p.

Tankönyv az informatikáról

Szinte már sztereotípiának tűnik, hogy a gazdaság, a tudomány és a kultúra intenzívebb fejlesztésének, a hatékonyság emelésének korszakában a könyvtár- és tájékoztatásügy előtt is új feladatok állnak: a hatékonyabb és eredményesebb információellátás biztosítása az információ feldolgozásának korszerűsítése, a tájékoztatási szolgáltatások gépesítése útján. Erre a kihívásra a könyvtárosképzésnek is fel kell készülnie. Most,

amikor a hagyományos könyvtári és tájékoztató munka gyökeres változásokon megy keresztül, egyre-másra születnek a számítógépes könyvtári és információs rendszerek, és tért hódít a mikroszámítógépek könyvtári alkalmazása, olyan könyvtárosokra van szükség, akik képesek a könyvtári folyamatok gépesítésével kapcsolatos feladatokat megfogalmazni, elemezni, a folyamatok algoritmusát összeállítani, egyszerű programokat megírni. A rendszerek felhasználói szintű alkalmazásán túl tisztában kell lenniük a rendszer összes lehetőségeivel és korlátaival, partnerekként kell együtt dolgozniuk a számítástechnikai szakemberekkel a rendszerek kialakításában.

E kihívásra a szovjet könyvtárosképzés reagált, és mindezeknek az ismereteknek az összefoglalásaként a szovjet kulturális és pedagógiai főiskolák és az egyetemek könyvtárszakai számára 1986-ban új tankönyvet adtak ki Informatika címmel, amely a fent vázolt kérdéskört öleli föl.

A tankönyv két nagy részre tagolódik. Az első rész módszeresen bevezeti a hallgatót a tájékoztatótudomány fogalmába és az információs folyamatokba. Az informatika feladata, hogy tanulmányozza azokat a törvényszerűségeket, amelyek az információ összegyűjtésének, megőrzésének, tárolásának, feldolgozásának, visszakeresésének és a felhasználóhoz való eljuttatásának folyamataiban, és e folyamatok irányításában, megszervezésében rejlenek. E tudományterület alapvető fogalmai, maga az információ is, meglehetősen vitatottak, és a velük foglalkozó szakemberek különböző, gyakran egymással ellentétes értelmezésüket adják. A tankönyv azt a koncepciót fogadja el, amely szerint az információ nem kapcsolódik egyik vagy másik tudományterülethez, hanem sok tudományágban használatos fogalom, amely a szokványos értelmezésen túl az emberek közötti, az ember és a gép közötti, illetve a gép és gép közötti ismeretcsere, tágabb értelemben mindenféle jelátadást jelent. Az információ fajtáit több szempont szerint lehet csoportosítani, például

a keletkezési területe, a társadalmi rendeltetése, az átadásának és befogadásának módja stb. alapján. Az információ különféle, attributív, pragmatikus és dinamikus sajátosságokkal rendelkezik. Sokféle információforrásban (dokumentumban) ölthet testet, amelyeknek szintén számos jellemző jegyét lehet kiemelni (pl. a formai sajátosságokon túl az információt tartalmazó publikációk szóródását vagy a mennyiségi növekedésük, illetve az avulásuk törvényszerűségeit). Az információ a különféle információk folyamatokon át jut el a felhasználóig. Ide tartozik a dokumentumok és az információ gyűjtése, tárolása, formai és tartalmi feltárása, és maga az információszolgáltatás. A tankönyv külön fejezetet szentel az információkeresés kérdéseinek, az információkereső nyelvek részletes ismertetésének. A korszerű technika alkalmazásának kulcskérdése az információ szemantikai feldolgozásának, a tartalmi feltárásnak a gépesítése, a gépi indexelés, osztályozás, tárgyszavazás, illetve a gépi referálás, fordítás folyamata vagy a mesterséges intelligencia létrehozásának problematikája. Nem kevésbé fontos a feldolgozott információ visszanyerése, vagyis a gépi információkeresés, az adatbázisok használata különböző üzemmódokban.

Alapvető követelmény, hogy a könyvtáros meg tudja fogalmazni az igényeket, követelményeket egy rendszerrel szemben, képes legyen a könyvtári munkafolyamatokat „ízekre szedve” összeállítani a folyamatok algoritmusát, amely kiindulópontja a rendszer tervezésének. Nem árt, ha a legfontosabb programnyelvek sem idegenek a számára. A tankönyv első része ezekkel a témakörökkel zárul.

A második rész „Az információellátás és az informatika” címet viseli, és először a korszerű információk szolgáltatások feladatait és tartalmát, az információk igényeket és szükségleteket elemzi. Az információszolgáltatás bázisa az ún. információk állomány, amely két részből tevődik össze: az elsődleges információk kiadványokból (enciklopédiák, bibliográfiák, referáló lapok, indexek stb.), illetve a mechanikus és gépi információkereső rendszerekből (lyukkártyás, mikrofilmes, számítógépes rendszerek).

Az információszolgáltatás különféle módokon történhet, pl. SDI, az egyedi kérések kielégítése, a „célzott” információellátás megszervezése a termelés, kutatás stb. számára. Ennek a folyamatnak a gépesítése nagymértékben növeli a hatékonyságot, eredménye az információellátás gépi rendszerének létrehozása. A tankönyv igen alaposan tárgyalja a rendszer kiépítésének folyamatát, a rendszer funkcionális és szervezeti felépítését, a rendszer szoftverjeit (a bibliográfiai formátumot, a visszakeresés nyelvi eszközeit, a programcsomagokat).

A tankönyv záró része vázlatosan ismerteti a szovjet tájékoztatásügy gépesítésének rendszerét, bemutat néhány országos jelentőségű gépi könyvtári-információs rendszert, és kitekint a külföldi helyzetre is. Utolsó fejezete a gépi rendszerek hatékonyságát elemzi.

Hasonló tematikájú és színvonalú tankönyv a hazai könyvtárosképzésben is elkélne.

RÁCZ Ágnes